

12.00.07
к 61

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ПРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім.і.і.МЕЧНИКОВА

На правах рукопису

БІЛА ЛЮБОВ РОМАНІВНА
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

/Спеціальність 12.00.07 - теорія управління,
адміністративне право і процес, фінансове.
право/

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук

ОДЕСА - 1995

*Вчений секретар
спеціалізованої Ради
кандидат юридичних наук,
доцент*
Дисертація в рукописі.

Робота виконана на кафедрі адміністративного права і управління
Юридичного інституту Одеського державного університету ім. І.І.
Мечникова.

Науковий керівник

Опційні опоненти

Провідна установа

- доктор юридичних наук, професор
ДОДІН Євген Васильович

- доктор юридичних наук, професор
АВЕР'ЯНОВ Вадим Борисович

- кандидат юридичних наук, доцент
КІВАЛОВ Сергій Васильович

- Київський економічний
університет

Захист відбудеться "1" 07 1995 р. о "10" годи-
ні на засіданні спеціалізованої Ради Д-068.24.04 для захисту дисер-
тацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук при
Одеському державному університеті ім. І.І. Мечникова.

Адреса: 270056. Одеса-56, Французький бульвар, 24/26

Юридичний інститут, ауд. № 60

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці
Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова.

Автореферат розіслано: "29" 07 1995 р.

Вчений секретар
спеціалізованої Ради,
кандидат юридичних наук,
доцент

П.П.Музиченко

Актуальність і ступінь дослідженості тематики дисертації.

Перехід до ринкової відносин в Україні, її інтеграція в систему світового економічного співтовариства, демонополізація економіки і розвиток конкуренції обумовили необхідність створення правової бази регулювання цих процесів. Важливою складовою частиною даного правового забезпечення є антимонопольне законодавство України, направлене на підтримку конкуренції, як основної рушійної сили ринку, і обмеження монополістичних тенденцій.

Антимонопольне законодавство – нова галузь українського законодавства, яка функціонує близько трьох років. Мова йде про норми, яких не могло бути в умовах соціалістичної системи, панування державної власності і адміністративно-командного диктату в суспільстві і які визнані всіма цивілізованими країнами.

Прийняття законів України "Про обмеження монополізму і недопущення недоброї совісної конкуренції в підприємницькій діяльності" і "Про Антимонопольний комітет України" поклало початок розвитку цієї галузі українського законодавства. Воно передбачає створення спеціальних державних органів по здійсненню контролю за цим процесом; визначає їх адміністративно-правовий статус; механізм антимонопольного регулювання; основні напрямки застосування антимонопольного законодавства; провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства, види юридичної відповідальності за правопорушення в сфері антимонопольної політики і розвитку конкуренції.

Важливою складовою частиною цього законодавства є норми, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення правил добросовісної конкуренції та деякі інші порушення в сфері демонополізації економіки, види стягнень за ці проступки.

За період існування України як самостійної і незалежної держави, інститут адміністративної відповідальності зазнав суттєвих змін, сфера цього виду юридичної відповідальності значно розширилась, зросла кількість адміністративно-юрисдикційних органів, з'явилися нові види адміністративних стягнень, розширюється тенденція визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності. Наслідком таких змін є прийняття рішення про розробку нового Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Реалізація цього рішення вимагає аналізу, наукових досліджень, розробок і осмислення тенденції правового інституту адміністративної відповідальності. Проте, не дивлячись на зростання інтересу українських вчених і практиків до проблеми адміністративної відповідальності, питання, пов'язані з підставами, порядком застосування адміністративних стягнень, конкретними складами правопорушень в області антимонопольної діяльності і розвитку добросовісної конкуренції залишаються без серйозного теоретичного осмислення і юридичного аналізу.

В період виникнення і розвитку антимонопольного законодавства України були внесені відповідні зміни і доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Це, насамперед, статті: 164³ "Недобросвісна конкуренція", 166¹ "Зловживання монопольним становищем", 166² "Неправомірні угоди між підприємцями", 166³ "дискримінація підприємців органами влади і управління" і ін., які передбачають адміністративну відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.

Розширилось коло суб'єктів адміністративної відповідальності за рахунок органів влади і управління. Ці державні органи вперше

в адміністративному праві визнано в якості суб'єктів адміністративних правопорушень, зокрема, неправомірних дій, що мають ознаки дискримінації підприємців.

Виникла необхідність прийняття цілого ряду процесуальних норм для регулювання порядку застосування адміністративних стягнень, в тому числі і таких, яких раніше не було в українському законодавстві: вилучення незаконно одержаного прибутку і примусовий поділ монопольних утворень.

Для розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства створено нові адміністративно-юрисдикційні органи — Анти-монопольний комітет і його територіальні відділення, які наділені повноваженнями розгляду більше 80 відсотків цих справ. Враховуючи особливості правопорушень антимонопольного законодавства, виникла потреба використання пецифічних доказів при розгляді таких справ.

Аналіз практики застосування антимонопольного законодавства свідчить про те, що в 1994 році до Комітету і його територіальних відділень надійшло 224 заяви про його порушення. Було порушено 174 справи, розгляд 139 із яких завершено. Цілком очевидно, що кількість таких справ буде постійно зростати.

Разом з тим, не дивлячись на прийняття ряду законодавчих актів, антимонопольне законодавство як і його нормативно-методична база залишаються недостатніми і потребують розробки цілого пакету законів, постанов Уряду та підзаконних актів.

Вище наведене обумовлює необхідність теоретичного осмислення норм, які передбачають адміністративну відповідальність за їх порушення, практики їх застосування а також внесення пропозицій і доповнень з метою вдосконалення антимонопольного законодавства.

Метою дисертації є визначення місця, ролі і значення інституту адміністративної відповідальності в забезпеченні дотримання антимонопольного законодавства України, вивчення підстав і поводів цього виду юридичної відповідальності, визначення кола осіб, які виступають в якості суб'єктів адміністративних порушень антимонопольного законодавства, виявлення особливостей провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства, аналіз нинішнього стану адміністративних правопорушень антимонопольного законодавства, розробка висновків і пропозицій по удосконаленню антимонопольного законодавства.

Основним завданням наукового дослідження є з'ясування поняття, підстав і особливостей адміністративної відповідальності за порушення антимонопольного законодавства України шляхом забезпечення комплексності наукового дослідження питань про поняття і систему антимонопольного законодавства України, зарубіжного антимонопольного законодавства і його впливу на національне законодавство, функціональну підпорядкованість Антимонопольного комітету України, форми і методи їх діяльності, їх компетенцію і повноваження, місце антимонопольних органів в структурі органів державної виконавчої влади, стадіях провадження в справах про адміністративні правопорушення, докази в справах про порушення антимонопольного законодавства, розробки пропозицій по удосконаленню діючого законодавства і практики боротьби з його порушеннями.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає:

- поняття, галузева приналежність і система антимонопольного законодавства України;
- місце антимонопольних органів в системі державних органів, їх функціональна приналежність і підпорядкованість, особливості

цих органів;

- компетенція і повноваження Комітету і його територіальних відділень, їх структура, особливості їх адміністративно-примусових повноважень;

- форми і методи діяльності Комітету і його відділень;

- адміністративна відповідальність як інститут адміністративного права;

- підприємець, органи влади і управління як спеціальні суб'єкти адміністративного проступку;

- загальна характеристика проступків антимонопольного законодавства і аналіз конкретних складів правопорушень;

- види адміністративного примусу за порушення антимонопольного законодавства України;

- докази в справі про порушення антимонопольного законодавства;

- особливості провадження в справах про порушення антимонопольного законодавства.

Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання, а також конкретно-наукові методи формально-логічного, системного, структурно-функціонального та нормативно-порівняльного аналізу.

При виконанні роботи автор використовувала джерела адміністративного права, теорії держави і права, статистичні дані, практичні матеріали, літературні джерела - роботи вчених-юристів, які досліджували проблеми юридичної відповідальності О.Р.Сурілова, М.П.Орзіха, Г.Є.Петухова, П.П.Музиченка, роботи адміністративістів В.Г.Аєв-р'янова, Ю.П.Битяка, Д.Н.Бахраха, А.С.Васильєва, Є.В.Додіна, С.В.Ківалова, А.З.Ковалів, Ю.М.Козлова, В.Ф.Сиренка, В.М.Манюхіна та

кож спеціальні наукові дослідження антимонопольного законодавства Б.Б.Анікіна, А.А.Белкіна, Ю.Бердіка, М.І.Гельмановського, З.С.Глазової, Л.І.Бременко.

Новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше на основі нового законодавства України – антимонопольного законодавства, виконано комплексне монографічне дослідження адміністративної відповідальності за його порушення, визначено поняття, галузевої приналежності і систему антимонопольного законодавства, адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України і його територіальних відділень, форми і методи їх роботи, обґрунтовано необхідність законодавчого визнання юридичної особи в якості суб'єкту адміністративного проступку.

Це дало змогу обґрунтувати наступні теоретичні положення, висновки та практичні пропозиції:

- висновок про те, що антимонопольне законодавство, не дивлячись на свій комплексний характер, є інститутом адміністративного права. Ця галузева приналежність констатується в умовах його виникнення і розчитку;

- ствердження про те, що антимонопольне законодавство регулює правові відносини, які характеризуються особливостями, притаманними адміністративним відносинам /позасудовий, як правило, спосіб розгляду спорів; виникнення відносин за бажанням однієї з сторін, угоди другої сторони для цих відносин не потрібно; учасники відносин несуть, в основному, відповідальність перед державою і ін./;

- висновок про те, що Комітет і його відділення є органами державної виконавчої влади. При цьому вони наділені контрольними функціями, що дає підставу стверджувати, що вони займають особливе місце в системі органів державної виконавчої влади;

- висновок про те, що суб'єктами правопорушень антимонопольного законодавства є підприємці-фізичні особи, підприємці-юридичні особи, органи влади і управління;

- пропозиція про доцільність усунення суттєвих протиріч між законами України "Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності" і "Про Антимонопольний комітет України" в частині визначення адміністративно-правового статусу Комітету;

- ствердження про необхідність внесення змін в Закон України "Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності з питань недобросовісної конкуренції і прийняття Закону України "Про недобросовісну конкуренцію".

Найважливішими положеннями, що виносяться на зах. т. є:

- антимонопольне законодавство як інститут адміністративного права;

- адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України і його територіальних відділень;

- адміністративно-примусові повноваження Антимонопольного комітету України;

- поняття і характерні особливості адміністративної відповідальності;

- підстави адміністративної відповідальності за порушення антимонопольного законодавства України;

- характеристика проступків у сфері антимонопольної діяльності і добросовісної конкуренції;

- мета, задачі і стадії провадження в справах про адміністративні правопорушення;

- докази в справах про порушення антимонопольного законодавства

України;

- розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства України.

Теоретична та практична цінність дослідження. Автор намагалась в рамках науки адміністративного права створити цілісне, комплексне уявлення про адміністративну відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України, обґрунтувати постановку питання про необхідність нового підходу до поняття адміністративної відповідальності і до кола суб'єктів адміністративного правопорушення з метою підвищення ефективності цього інституту.

Основні положення дисертації були апробовані на двох науково-практичних конференціях, викладені в наукових публікаціях дисертанти в статтях, що опубліковані в журналі "Юридичний вісник" і Збірнику наукових праць "Державне судівництво і правові проблеми управління".

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які містять вісім параграфів, висновку, додатку та списку використаної літератури.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність і ступінь опрацювання в науковій літературі, визначається мета дослідження, його теоретичні і практичні основи, наукова новизна, теоретична і практична значимість сформульованих висновків і пропозицій.

Перший розділ "Організаційно-правові основи антимонопольної діяльності в Україні" починається із параграфу "Антимонопольне за-

конодавство як інститут адміністративного права". Автор відзначає, що перехід до ринкових відносин поставив перед державою задачу створити правову базу для регулювання цих відносин, підтримки конкуренції і обмеження монополізму. В українському законодавстві залишились і продовжують діяти деякі норми колишнього СРСР. Це зумовлено тим, що багато особливостей економічного, політичного і соціально-культурного життя адміністративно-командної системи продовжують зберігатись в Україні, не дивлячись на здобуття нею незалежності і суверенітету. І це зрозуміло, так як процес реформування економіки і політичної системи не може здійснюватись миттєво – це процес тривалий і складний.

Разом з тим, автор відзначає, що початок кардинальних соціально-економічних реформ в Україні об'єктивно обумовив прийняття таких правових норм, яких не могло бути в умовах соціалістичної системи, панування державної власності і які існують в усіх країнах з ринковою економікою.

Початок таких норм було покладено прийняттям законів України "Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності" . "Про Антимонопольний комітет України", вслід за якими була прийнята ціла група актів.

На думку дисертантки сьогодні уже можна говорити про появу в структурі українського законодавства самостійної групи норм – норм антимонопольного законодавства, які мають власні функції по регулюванню особливої групи суспільних відносин.

В дисертації підкреслюється, що в правовій літературі немає єдиної думки стосовно природи і галузевої приналежності антимонопольних норм. Ці норми вченими-юристами відносяться до цивільного, адміністративного і господарського права. Автор вважає, що аналіз

предмету, форм і методів діяльності антимонопольних органів, суб'єктів антимонопольної політики дає підставу вважати, що антимонопольне законодавство, не дивлячись на свій комплексний характер, відноситься до адміністративного права. Ця галузева приналежність констатується в умовах його виникнення і розвитку.

Антимонопольне законодавство регулює суспільні відносини в сфері антимонопольної політики і антимонопольного регулювання. Ці відносини характеризуються такими особливостями, як:

а/ обов'язковим учасником цих відносин є Комітет і його відділення, які діють від імені держави, є носіями відповідних повноважень державно-владного характеру;

б/ вони виникають за бажанням любого із учасників відносин, однак згоди другої сторони для їх існування не потрібно. Саме ця особливість відрізняє їх від цивільно-правових відносин;

в/ відповідальність за порушення антимонопольного законодавства настає перед державою;

г/ при наявності спорів між учасниками відносин, вони вирішуються, як правило, в позасудовому порядку.

На думку автора анти монопольне законодавство, як і адміністративне, складається з двох видів норм: матеріальних і процесуальних. В свою чергу, і матеріальні, і процесуальні норми можна розділити на дві групи. Першу групу складають міжнародні договори і угоди, в яких приймає участь Україна; другу групу - норми національного антимонопольного законодавства.

Другий параграф "Адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України і його територіальних відділень" присвячено аналізу функціональної підпорядкованості Комітету і його відділень, форм і методів їх роботи, компетенції і їх повноважень.

При цьому автор вважає, що система антимонопольних органів представляє собою частину апарату державного управління, а їх діяльність - різновид виконавчої влади.

В дисертації звертається увага на те, що немає єдиної думки з приводу адміністративно-правового статусу Комітету з точки зору його підпорядкованості. Протириччя закладено в самих законах. Так, ст. 9 Закону України Про обмеження монополізму... передбачає, що Комітет створюється Верховною Радою України і їй підпорядковується, а ст. 2 Закону України "Про Антимонопольний комітет України" закріпила, що Комітет створюється Верховною Радою, але підпорядковується Кабінету Міністрів України. Обидві статті діють до цих пір.

Автор вважає, що дискусія про підпорядкованість Комітету виявила проблему: чи контрольні функції є тільки додатком до законодавчих і виконавчих, чи на їх основі може формуватись ще одна структура влади, яка трьома відомими владами не охоплюється.

В дисертації докладно розглядається питання про розмежування повноважень антимонопольних органів від повноважень органів державної виконавчої влади і органів судової влади. При цьому відзначається, що відношення між ними будуться на принципах координації і взаємодії.

Дисертантка вважає, що специфіка правового статусу Комітету проявляється в формах і методах його діяльності. В роботі дається їх класифікація і характеристика.

Підводячи підсумки дослідженню адміністративно-правового статусу Комітету, автор приходить до висновку, що:

- а/ він є державним органом, який здійснює свою діяльність на підставі законів і його діяльність є підзаконною;
- б/ він є органом державної виконавчої влади, який здійснює

функції державного управління;

в/ одночасно йому притаманні контрольні функції, які є першочерговими, що дає підставу вважати, що Комітет займає особливе місце в системі виконавчої влади, так як:

· Його відносини з органами центральної виконавчої влади, місцевого і регіонального самоврядування будуються на принципах взаємодії і координації;

- його рішення є обов'язковими для центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого і регіонального самоврядування;

- органи центральної виконавчої влади, місцевого і регіонального самоврядування зобов'язані попередньо погоджувати з антимонопольними органами рішення з питань антимонопольної політики, демopolізації і розвитку конкуренції.

В третьому параграфі "Адміністративно-примусові повноваження Антимонопольного комітету України" автор, аналізуючи компетенцію і повноваження Комітету, закріплені в ст.ст. 7,8 Закону України "Про Антимонопольний комітет України", визначає три напрямки його діяльності:

а/ здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства всіма суб'єктами антимонопольної політики;

б/ здійснення державного управління в сфері антимонопольної політики і антимонопольного регулювання;

в/ розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства України.

Особливий характер задач антимонопольних органів і властиві їм повноваження обумовили широкі адміністративно-примусові повноваження Комітету.

Дисертантка розділяє думку про те, що заходи примусу різноманітні. По цільовому призначенню вони розділяються на три групи:

- а/ заходи адміністративного попередження;
- б/ заходи адміністративного припинення;
- в/ заходи адміністративної відповідальності.

Антимонопольне законодавство України наділяє Комітет правом застосовувати вище перелічені примусові заходи.

Заходи адміністративного попередження, не дивлячись на свій профілактичний характер, є примусовими, так як застосовуються в процесі односторонньої реалізації юридично-владних повноважень. Автор, характеризуючи адміністративне попередження, відзначає, що найбільш типовими для Комітету є контроль і контрольні перевірки.

Так, з метою попередження порушень антимонопольного законодавства, Комітетом здійснювались перевірки дотримання його вимог підприємствами та організаціями. Особливо ця робота активізувалась в останній час у зв'язку з лібералізацією цін. Всього за 1994 рік перевірки було охоплено близько 5 тисяч підприємств.

Комітет наділений широкими повноваженнями по застосуванню адміністративного припинення. Згідно ст. 8 Закону України "Про Антимонопольний комітет України" він має право давати підприємцям і центральним і місцевим органам державної виконавчої влади, виконавчим органам місцевого і регіонального самоврядування обов'язкові для виконання розпорядження про припинення порушень.

Автор звертає увагу на те, що перелік заходів адміністративного припинення постійно розширюється. Так, Указом Президента України "Про заходи щодо запобігання недобросовісній рекламі та її припинення" передбачено такі засіб як зупинення чинності дозволу /ліцензії/. Цей засіб застосовується в тому випадку, коли рекла-

модавець, чию рекламу визнано недобросовісною, не зняв свою рекламу, а орган, що здійснив ліцензування діяльності рекламодавця, не вжив заходів до виконання подання Комітету.

Досліджуючи адміністративно-примусові повноваження Комітету, дисертантка відзначає, що антимонопольне законодавство наділяє його правом розгляду справ про порушення законодавства і застосування адміністративних стягнень. При характеристиці видів адміністративних стягнень, акцентується увага на нових видах стягнення, передбачені за порушення антимонопольного законодавства:

- вилучення незаконно одержаного прибутку;
- примусовий поділ монопольних утворень.

Вилучення незаконно одержаного прибутку представляє собою адміністративне стягнення матеріального характеру. Вилучення проводиться за рішенням суду або арбітражного суду з державний бюджет.

Примусовий поділ монопольних утворень застосовується не до всіх монополістів, а тільки до тих, які зловживають своїм становищем, порушують антимонопольне законодавство. Примусовий поділ монопольних утворень являє собою перетворення монопольного утворення в декілька господарюючих суб'єктів, що знижує рівень монополізації товарного ринку шляхом створення самостійно діючих підприємств.

В дисертації детально характеризуються випадки, коли примусовий поділ не застосовується.

Другий розділ "Система адміністративних проступків у сфері антимонопольної діяльності" починається параграфом "Поняття і підстави адміністративної відповідальності за порушення антимонопольного законодавства України".

Враховуючи істотні зміни, яких зазнав інститут адміністративної відповідальності за останній час, дисертантка визнала за

необхідне приділити увагу основним питанням адміністративної відповідальності.

В дисертації відзначається, що не дивлячись на численність публікацій з проблем адміністративної відповідальності /А.С.Васильєв, Е.В.Додін, Л.В.Коваль, О.І.Коваленко, І.Н.Пахомов/ нове законодавство про адміністративну відповідальність, особливо практика його застосування, розширення кола суб'єктів адміністративних проступків і заходів адміністративного стягнення висунули ряд питань, які вимагають негайного вирішення.

Аналізуючи акти, що встановлюють норми, порушення яких тягне адміністративну відповідальність і використовуючи праці вчених А.С.Васильєва, Е.В.Додіна автор вважає, що їх можна виділити в чотири груп.:

- Кодекс про адміністративні правопорушення;
- Укази Президента України, декрети і постанови Уряду, які прямо чи пізно включаються в Кодекс, однак певний час діють самостійно;
- акти місцевих Рад народних депутатів, які приймаються згідно ст. 9 КоАП України;
- рішення місцевих Рад народних депутатів, які передбачені ст. 13 Закону України "Про місцеві Ради народних депутатів, місцеве і регіональне самоврядування".

Така практика автором визнається недоцільною, так як вона не сприяє зміцненню законності і охороні прав і інтересів громадян, організацій і установ. Вноситься пропозиція про встановлення такого порядку, згідно якого тільки Кодекс визначає перелік діянь, що мають ознаки адміністративного проступку.

В дисертації звертається увага на питання щодо нової трактовки окремих елементів складу проступку. Автор поділяє думку багатьох вчених /Д.Н.Бахраха, Є.В.Додіна, А.П.Клюшніченко і ін./ про те, що склад адміністративного правопорушення включає в себе: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону.

Аналізуючи елементи складу проступку особливу увагу автор приділяє суб'єкту правопорушення. В дисертації відзначається, що проблема спеціального суб'єкту в правовій науці досліджена надзвичайно мало.

Використовуючи праці В.В.Авер'янова, А.С.Васильєва, Є.В.Додіна, автор відзначає, що спеціальні суб'єкти різноманітні, однак у них є ряд спільних рис:

- а/ спеціальні ознаки притаманні тільки тим суб'єктам, на яких покладено виконання специфічних обов'язків. Невиконання цих обов'язків і складає відповідний адміністративний проступок;
- б/ спеціальні ознаки суб'єкту носять тимчасовий характер;
- в/ ознаки спеціального суб'єкту і їх специфічні обов'язки закріплені в актах управління.

Проаналізувавши тенденцію до визнання юридичної особи в якості суб'єкту проступку дисертантка відзначає, що ця тенденція одержала свій розвиток в антимонопольному законодавстві, згідно якого підприємць-юридична особа визначається суб'єктом правопорушень в сфері монополістичної діяльності. Разом з тим відзначається, що законодавство про адміністративну відповідальність юридичних осіб ще не представляє собою системи, яка склалася на підставі чіткої концепції законодавства.

Дисертантка відзначає, що суб'єктом адміністративних проступків, передбачених антимонопольним законодавством є підприємці і

органи влади і управління. Враховуючи те, що в законодавстві немає визначення терміну "підприємець", а це має не стільки теоретичне, скільки практичне значення, автор висловлює думку про те, що "підприємець – це фізична або юридична особа, яка здійснює на постійній основі з метою одержання прибутку діяльність по виробництву, реалізації або придбанню продукції або товару, наданню послуг, виконанню робіт і укладає в процесі цієї діяльності цивільно-правові угоди від свого імені".

Виходячи з того, що суб'єктом зловживання монопольним становищем на ринку може бути тільки підприємець, що займає монопольне становище, автор детально характеризує цього суб'єкта проступку, стверджуючи при цьому, що є два критерії визначення монопольного становища. В дисертації дається детальна характеристика цих критеріїв.

Автор відзначає, що вперше в якості суб'єкта адміністративного проступку визнано орган влади і управління. При цьому антимонопольне законодавство визначає, що цей термін має широке трактування.

В даний час немає механізму реалізації адміністративної відповідальності цих органів. На думку автора, суб'єкт адміністративної відповідальності у виді органа влади і управління буде, поки що, зосереджуватись в діях посадових осіб цих органів.

При характеристиці суб'єктивної сторони адміністративних правопорушень антимонопольного законодавства, автор стверджує, що вона проявляється в формі умислу/прямого чи непрямого/.

Об'єктом порушень антимонопольного законодавства є суспільні відносини в області антимонопольної політики і антимонопольного регулювання.

Параграф другий цього розділу "Характеристика правопорушень

в сфері антимонопольної діяльності" містить загальну характеристику цих проступків. Автор вважає, що передбачені антимонопольним законодавством склади правопорушень можна розділити на два види:

- а/ монополні дії;
- б/ недобросовісна конкуренція.

До першого виду правопорушень можна віднести такі дії, як:

- а/ зловживання монопольним становищем на ринку;
- б/ неправомірні угоди між підприємцями;
- в/ дискримінація підприємців органами влади і управління.

Зловживання передбачає використання свого особливого, виключного положення з метою одержання матеріальних вигод. На думку автора зловживання проявляються в діях, які можна класифікувати на:

- дії з метою встановлення монопольних цін;
- зв'язуючі умови;
- створення перешкод доступу на ринок нових підприємств.

Найбільш типовими серед зловживань монопольним становищем є дії монополістів, спрямовані на створення перешкод доступу на ринок іншим підприємцям.

Аналізуючи такий склад правопорушення як неправомірні угоди між підприємцями, дисертантка акцентує увагу на використанні в українському законодавстві терміну "неправомірні" замість загальноприйнятого "незаконні".

Характеризуючи такий склад правопорушення, як дискримінація підприємців органами влади і управління, автор відзначає, що його об'єктивна сторона проявляється в:

- а/ забороні створення нових підприємств;
- б/ встановленні обмежень на здійснення окремих видів діяльності

в/ примушуванні підприємців до пріоритетного укладання договорів, першочерговій поставці товарів певному коду споживачів і ін.

Як свідчить практика, головною причиною дискримінації є поєднання в особі одного органу функцій державного управління та функцій господарської діяльності. За підсумками 1994 року доля цих справ становить 27 відсотків.

Другим видом адміністративних порушень антимонопольного законодавства є недобросовісна конкуренція. Автор відзначає, що закон не дає визначення недобросовісної конкуренції, а передбачає перелік дій, які мають ознаки даного проступку. Такими діями є:

а/ неправомірне використання товарного знаку, фірмового найменування, імітація, копіювання;

б/ умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам;

в/ розголошення комерційної таємниці тощо.

Дисертантка піддає критиці об'єднання в одному законі monopolічних дій і недобросовісної конкуренції. Правова природа цих правопорушень відрізняється, вони посягають на різні об'єкти. Фрагментарність правового регулювання недобросовісної конкуренції Законом України "Про обмеження монополізму..." очевидна, так як:

по-перше, в ст. І цього закону, яка закріплює основні поняття термінів, що використовуються в законі, дефініції недобросовісної конкуренції не передбачено;

по-друге, розділ II даного закону "Недобросовісна конкуренція" складається тільки з однієї статті 7 "Недобросовісна конкуренція", в якій закріплено перелік дій, що мають ознаки правопорушення.

Автор висловлює думку про необхідність прийняття нового закону "Про недобросовісну конкуренцію".

Аналіз недобросовісної конкурентної практики свідчить, що найбільш поширеною категорією є незаконне використання чужої репутації. Третина порушених справ щодо недобросовісної конкуренції стосується неправомірного використання товарного знаку, фірмових найменувань, імітація. Значна частина порушень кваліфікувалась як умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, що можуть завдати шкоди діловій репутації підприємця. В цілому, частка справ про недобросовісну конкуренцію найбільша і становить 37 відсотків.

Третій розділ "Проведення в справах про порушення антимонопольного законодавства України" починається параграфом "Мета, задачі і стадії проведення в справах про адміністративні порушення", в якому автор розглядає зазначені питання, дає детальну характеристику стадіям проведення.

Другий параграф "Докази в справах про порушення антимонопольного законодавства України" присвячений розгляду поняття "доказів", їх правової природи. Дисертантка відзначає, що в науці немає єдині думки з приводу суті доказів, дає аналіз різних точок зору. На думку автора аргументованою є точка зору, згідно якої докази – целюбі фактичні дані, що мають значення для вирішення конкретної справи...

В дисертації розглядаються питання про критерії поділу доказів і дається їх характеристика.

При розгляді питання про докази в справах про порушення антимонопольного законодавства автор відзначає, що ними можуть бути: установчі документи, протоколи установчих зборів, зразки акцій, свідоцтва про реєстрацію випуску цінних паперів, інвестиційна декларація, дикторський текст інформаційного повідомлення про рекламу, договори, угоди, рішення виконавчих органів, переписка, протоколи

про порушення антимонопольного законодавства тощо. В дисертації дається їх детальна характеристика.

Дисертантка звертає увагу на те, що в багатьох випадках виявити докази порушення антимонопольного законодавства надзвичайно важко. Це стосується, в першу чергу, таких правопорушень, як домовленість про спільні дії, розподіл ринків збуту і ін. У випадку їх виявлення, вони носять, як правило, непрямий характер. Так, підтвердженням того, що між підприємцями існує домовленість, можуть бути спільні цілі, чаміри, паралельність дій і ін.

В третьому параграфі "Розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства України" автор відзначає, що таке право мають:

- а/ Комітет;
- б/ постійно діючі адміністративні колегії;
- в/ тимчасові адміністративні колегії;
- г/ державні уповноважені;
- д/ голови територіальних відділень.

В дисертації акцентується увага на розмежуванні повноважень між антимонопольними органами і судовими органами, між антимонопольними органами і посадовими особами при розгляді справ.

Аналізуючи основні положення тимчасових правил про порядок розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України, дисертантка зазначає, що підставами для їх розгляду можуть бути:

- а/ заяви підприємців, органів влади і управління, громадян;
- б/ ознаки порушень, безпосередньо виявлені службовцями Комітету і відділень.

Досліджуючи існуючу практику розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства, автор відзначає необхідність негайної розробки Антимонопольним комітетом і Антимонопольного процесуального

кодексу.

На закінчення підведено підсумки дослідження, конкретизуються і деталізуються теоретичні міркування автора, наводяться пропозиції щодо вдосконалення антимонопольного законодавства, законодавства про адміністративну відповідальність.

Основні положення дисертації викладено в доповідях і публікаціях:

1. Біла Л. Правовое положение доминирующей компании //Юридический вестник. - 1995. - № 1.

2. Біла Л. Адміністративно-правовий статус Антимонопольного комітету України і його територіальних відділень. Сб. науч. труд. "Государственное строительство и правовые проблемы управления". - Одеса, 1995.

3. Біла Л. Р. Деякі правові аспекти розвитку антимонопольного законодавства в Україні. Доповідь на всеукраїнській науково-методичній конференції. Одеса, жовтень 1993.

4. Біла Л. Г. Деякі питання правового забезпечення антимонопольної політики в Україні. Доповідь на науково-практичній конференції. Одеса, 1995.

23
A N N O T A T I O N

Била Л.Р. Administrative responsibility for the breach of antimonopoly legislation of Ukraine

The thesis to the Master's Degree in legal sciences on specialty 12.00.07 – the theory of management, administrative law and procedure, financial law. Law institute of Odessa state university named after I. I. Mechnikov.

For the first time on the basics of the new legislation of Ukraine that is antimonopoly legislation a complex monographic investigation of administrative responsibility for its breach is carried out. certain offenses in the sphere of monopolistic activities are distinguished, such concepts as breach affiliation and a system of antimonopoly-legislation of Ukraine, administrative and legal status of the Antimonopoly committee of Ukraine and its territorial branches, its peculiarities, forms and methods of work are determined, the necessity of a new approach to the concept of administrative responsibility and to the circle of subjects of the administrative offenses, the necessity of recognition of a juristic person as a subject of the administrative offense are substantiated.

А Н Н О Т А Ц И Я

Била Л.Р. Административная ответственность за нарушение антимонопольного законодательства Украины. Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – теория управления, административное право и процесс, финансовое право. Юридический институт Одесского государственного университета им. И.И.Мечникова.

Впервые на основании нового законодательства – антимонопольного законодательства, выполнено комплексное исследование административной ответственности за его нарушение, очерчен круг нарушений в сфере антимонопольной деятельности, определены понятия, отраслевая принадлежность и система антимонопольного законодательства Украины, администра-

тивно-правовой статус Антимонопольного комитета Украины и его территориальных отделений и его особенности, формы и методы их работы; обосновано необходимость нового подхода к понятию административной ответственности к кругу субъектов административных правонарушений, признания юридического лица в качестве субъекта административного правонарушения.

Ключові слова: антимонопольне законодавство, Антимонопольний комітет, конкуренція, антимонопольна політика.



Допл. к печати 25.05.95г. Фс. мат 60х84 1/16.
 Об"єм 1,5п.л. 1,0уч.изд.л. Заказ № 463/3. Тираж 100экз.
 Гортисо рафия Слесского управления по печати цех"З.
 Ленина 49.